

Національний
банк України

Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України

Департамент методології

Київ, 4 листопада 2019 року

Положення про організацію процесу управління проблемними активами (ПА) в банках України

ПОЛОЖЕННЯ ґрунтується та на міжнародних підходах:

Керівні принципи для банків щодо непрацюючих кредитів

(Європейський центральний банк, березень 2017 року)

СТАТУС ДОКУМЕНТУ:

Рекомендації (наглядіві очікування)

Настанови щодо управління непрацюючими та реструктуризованими експозиціями

(Європейський орган банківського нагляду, EBA/GL/2018/06, 31 жовтня 2018 року)

СТАТУС ДОКУМЕНТУ:

Вимоги обов'язкові до виконання

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ:

- методологічні засади управління ПА
- критерії визнання банку таким, що має високий рівень ПА
- вимоги до стратегії управління ПА та оперативного плану
- вимоги до операційної моделі управління ПА
(*орг.структура, розподіл повноважень, внутрішній контроль, політики та процедури, ІТ*)
- вимоги до системи раннього реагування
- проведення реструктуризації ПА
- критерії визнання непрацюючих активів
- вимоги щодо знецінення та списання непрацюючих активів
- вимоги до оцінки нерухомого та рухомого заставленого майна
- вимоги щодо управління стягнутим майном
- наглядова оцінка управління ПА

ПОЛОЖЕННЯ враховує вимоги діючих нормативно-правових актів НБУ

Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями

(затверджене Постановою правління НБУ № 351 від 30 червня 2016 року)

- визнання непрацюючих активів
- визнання/припинення визнання дефолту боржників
- ознаки високого кредитного ризику боржників
- критерії, принципи прийнятності забезпечення за кредитними операціями
- кількісні та якісні показники оцінки фінансового стану боржників

Перелік активів, що підлягають управлінню в рамках Положення

Активи, що є предметом регулювання Положення

Потенційно проблемні активи

- Непрострочені та прострочені до 90 днів активи з ознаками потенційної проблемності

- Реструктуризовані активи, за якими відсутні ознаки дефолту згідно з Положенням № 351*

! Переведення через судження

Непрацюючі активи

- Активи, за якими визнано дефолт згідно з Положенням № 351*

з них ознаки дефолту, пов'язані із :

- сформованим резервом > 50% боргу;
- фінансовою звітністю боржника;
- оцінкою боржника за кредитом під інвестиційний проект;
- повторною заміною активу
- коригуванням класу боржника на інформацію з Кредитного Реєстру

Стягнуте майно

- Майно, що перейшло у власність банку на підставі реалізації прав заставодержателя

(крім майна, яке використовується банком для власних потреб та забезпечення технологічного здійснення банківських функцій)

*Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами)

Процес управління ПА – складова системи управління банком

Процес управління ПА –
комплексна система взаємопов'язаних процесів

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПА

ОПЕРАТИВНИЙ ПЛАН

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА

- Суб'єкти процесу управління ПА
- Функції та повноваження колегіальних органів та підрозділів банку

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТА КОНТРОЛЬ

- Система раннього реагування
- Контроль 2-ї лінії захисту за процесом управління ПА
- Контроль 3-ї лінії захисту за процесом управління ПА (внутрішній аудит)

ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ

- Процедури реструктуризації
- Стандартизовані рішення врегулювання
- Процедури позасудового та судового врегулювання
- Аутсорсинг функцій з управління ПА

УПРАВЛІННЯ СТЯГНУТИМ МАЙНОМ

- Процедури утримання, експлуатації, охорони та страхування майна
- План продажу стягнутого майна
- Реалізація плану продажу стягнутого майна

ІТ-системи

Персонал (мотиваційні програми, кадрове забезпечення)

Принципи організації процесу управління ПА

01

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ –

заходи з управління ПА є економічно та статистично (за можливості) обґрунтованими

02

ПРІОРИТЕТНІСТЬ –

надання переваги інструментам та заходам управління ПА, які максимізують для банку ЧТВ

03

СВОЄЧАСНІСТЬ –

виявлення на ранній стадії активів з ознаками проблемності, вжиття заходів зниження кредитного ризику

04

СТРУКТУРОВАНІСТЬ –

чіткий розподіл обов'язків та повноважень під час управління ПА на основі моделі 3-х ліній захисту

05

АДЕКВАТНІСТЬ –

організований банком процес управління ПА відповідає рівню, обсягу та структурі ПА банку

06

КОМПЛЕКСНІСТЬ –

управління ПА – комплекс взаємопов'язаних процесів, які охоплюють повний життєвий цикл ПА

07

ЕФЕКТИВНІСТЬ –

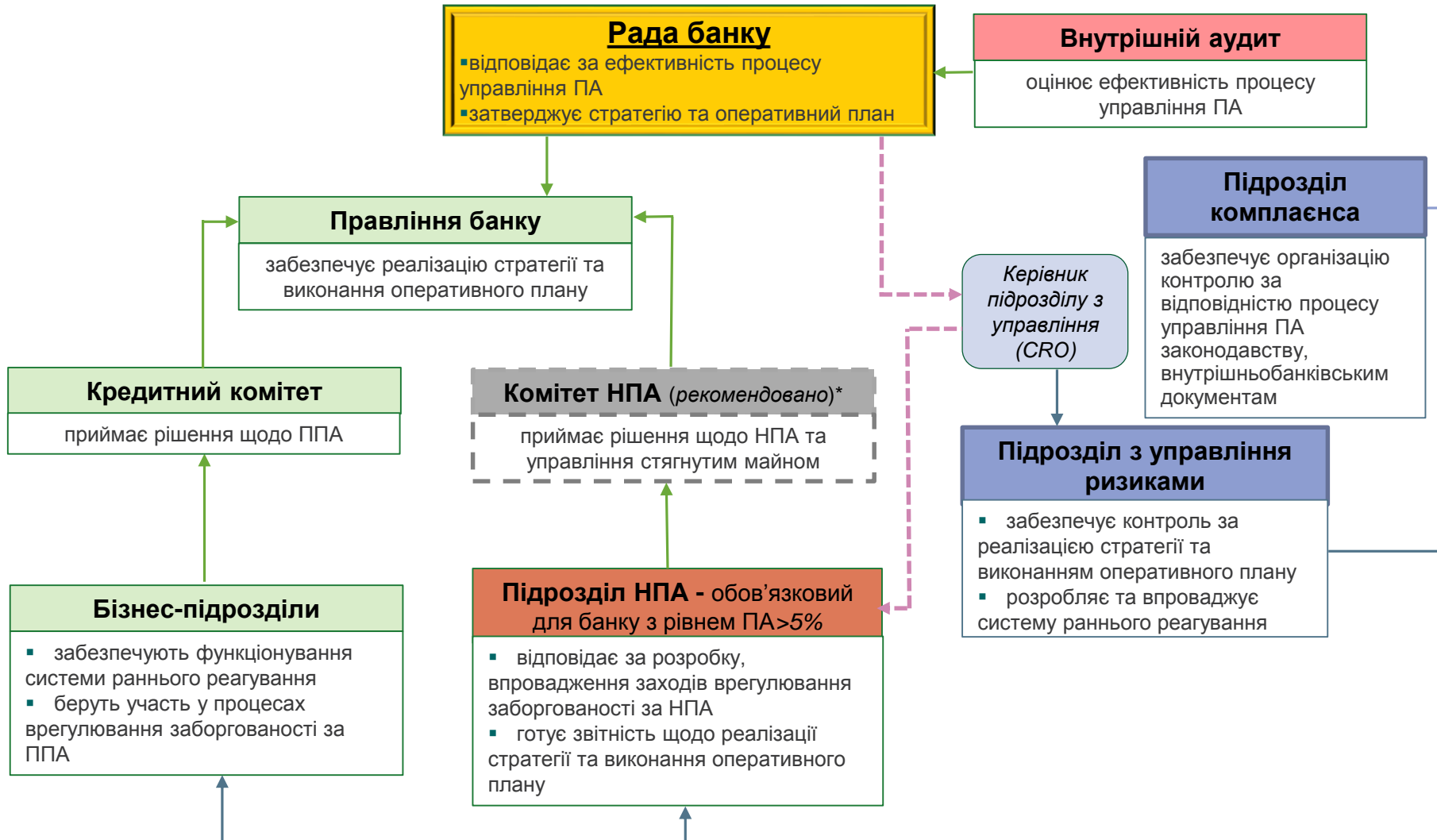
досягнення оптимального балансу між часом та обсягом повернення коштів від ПА

08

МОНІТОРИНГ –

постійне відстеження досягнення банком цілей щодо скорочення ПА, ефективності застосованих заходів та інструментів врегулювання ПА

Організаційна структура щодо процесу управління ПА

—> контроль другої лінії захисту

- - -> підпорядкування за рішенням Ради (виключне право)

ППА – потенційно проблемні активи
НПА – непрацюючі активи

Критерії визнання банку таким, що має значний рівень ПА

Банк має значний рівень ПА, якщо:

1

$$\frac{\text{непрацюючі кредити (NPL)}}{\text{загальна сума боргу за кредитами}}$$

> 5%

не застосовується, якщо:

кредитні операції в активах < 10%

2

$$\frac{\text{балансова вартість стягнутого майна}}{\text{балансова вартість стягнутого майна} + \text{загальна сума боргу за кредитами}}$$

> 5%

До банку, що має значний рівень ПА застосовуються вимоги:

Прийняття банком рішення щодо доцільності створення Комітету правління з питань управління НПА

Комітет очолює керівник підрозділу з управління ризиками (CRO)

Створення банком постійно діючого підрозділу роботи з НПА

Стратегія управління ПА та оперативний план

Каскадування стратегічних показників
у операційну діяльність банку

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПА

→ спрямована на скорочення рівня та обсягу непрацюючих активів, стягнутого майна на 3-річний період

- визначає цільові показники в розрізі:
 - прогнозних років
 - основних портфельних активів/видів стягнутого майна
 - заходів врегулювання заборгованості.

ОПЕРАТИВНИЙ ПЛАН

→ спрямований на практичну реалізацію стратегії

- включає фінансові, організаційні та технологічні заходи для реалізації стратегії
- встановлює: загальні КПЕ управління ПА, заходи управління непрацюючими активами, продажу стягнутого майна, фінансування процесу управління ПА (ІТ, мотиваційні програми) перелік управлінської звітності

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ (КПЕ)

→ спрямовані на встановлення цілей для підрозділів та працівників

- визначає КПЕ у розрізі портфельних активів, етапів життєвого циклу ПА
- каскадуються до рівня підрозділів та працівників банку, залучених до процесу роботи з ПА

Процес управління ПА

(1/2)

Сегментація

- Розподіл боржників на управлінські категорії залежно від етапу життєвого циклу ПА
- Критерії сегментації боржників для застосування

Стандартизовані рішення

- Застосовуються для однорідних портфельів ППА та НПА
(сума боргу : до 5 млн.- для юридичних осіб
до 2 млн. – для фізичних осіб)

Аутсорсинг

- Критерії прийнятності аутсорсера
- Регулярний моніторинг та контроль виконанням аутсорсером умов договору
- Оцінка ефективності та якості надання аутсорсером послуг

Мотивація персоналу

- Кількісні та якісні показники ефективності для персоналу задіяного у процесі управління ПА
- Мотиваційні програми для підрозділу НПА

ІТ системи

- Накопичення, систематизація, зберігання даних щодо ПА
- Автоматизація процесу управління ПА
- Формування звітності за цільовими показниками стратегії управління ПА, КПЕ, категоріями боржників

Індикатори раннього попередження (ІРП)

Перелік ІРП

- формується із кількісних та якісних індикаторів, які характеризують становище боржника (*фінансовий стан, забезпечення, поведінкові характеристики, ринкові умови*);

- складається із:

ІРП
обов'язкові

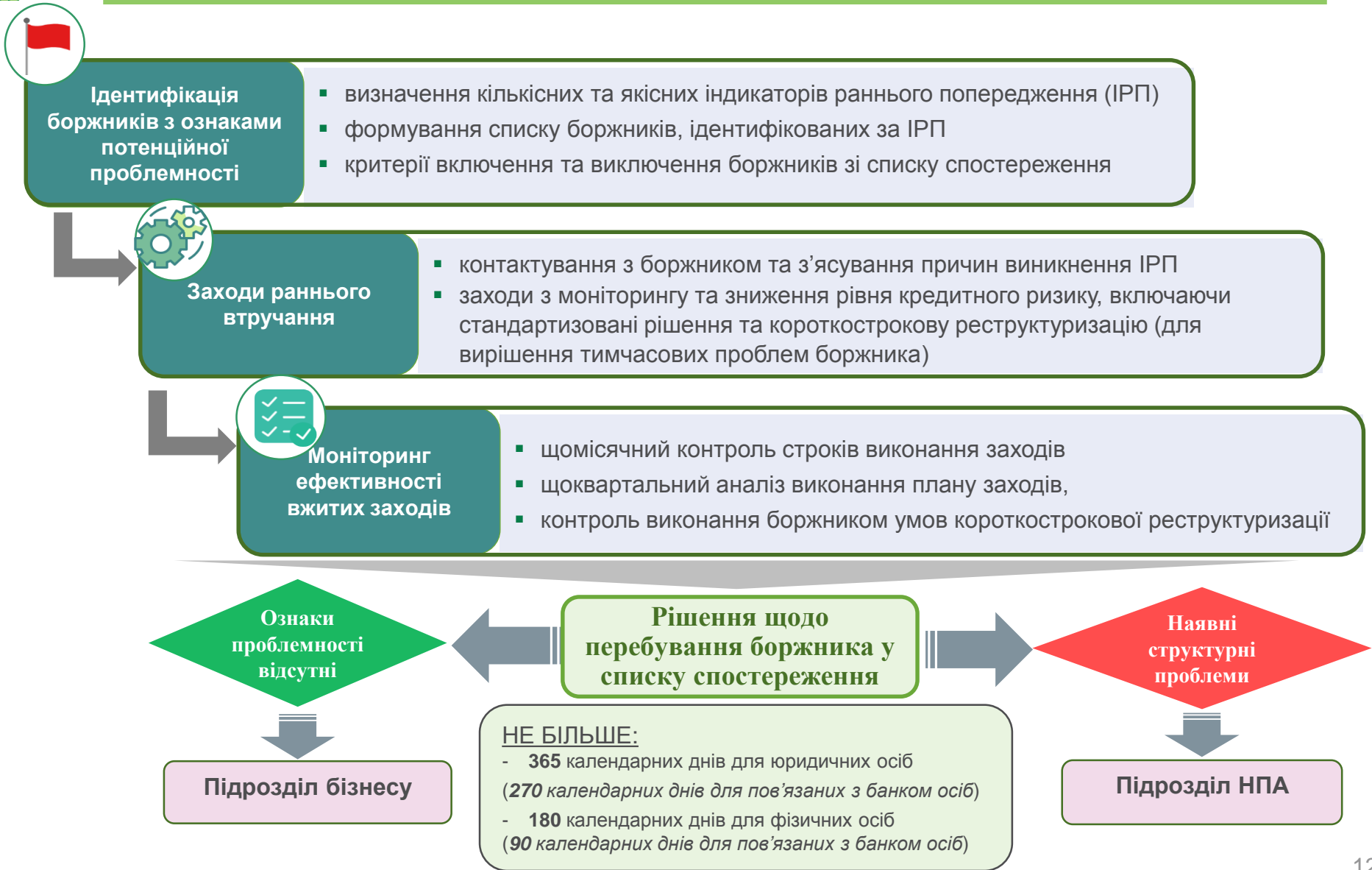
ІРП
(розроблені
банком)

ІРП
(приклади
наведені у
Положенні)

Застосовується
судження!

- 1 → > 30 днів прострочення погашення боргу
- 2 → Факт прострочення погашення боргу /порушення інших умов договору пов'язаною з банком особою
- 3 → Клас боржника 9/4
- 4 → Наявні ознаки високого кредитного ризику (Положення №351)
- 5 → Клас боржника 10/5 у Кредитному Реєстрі
- 6 → Фінансовий актив віднесений до 2-ї стадії зменшення корисності
- 7 → Наявність ознак дефолту, щодо яких банком застосовується судження
- 8 → Реструктуризовані активи, за якими відсутні події дефолту/припинено визнання дефолту боржника (Положення №351)

- Банк на підставі ІРП включає боржників до списку спостереження
- Банк не включає до списку спостереження боржників, що визнані такими, що не співпрацюють з банком; відповідальність за супроводження таких боржників покладається на підрозділ НПА.

Врегулювання заборгованості підрозділом НПА.

Підготовчі заходи

1 Збір та перевірка документації, аналіз правової позиції банку

- перевірка кредитної справи
- статус предметів застави в державних реєстрах
- дотримання умов договорів з банком
- оцінка правових підстав для звернення стягнення на заставлене майно

2 Аналіз поточного стану зобов'язань боржника

- аналіз зобов'язань боржника з урахуванням інформації із Кредитного Реєстру
- перевірка наявності, стану забезпечення, переоцінка його вартості
- аналізу зобов'язань інших учасників групи юридичних осіб під спільним контролем та/або групи пов'язаних контрагентів

3 Аналіз фінансового стану боржника

- оцінку фінансового стану боржника з дотриманням вимог Положення № 351
- визначення загального боргового навантаження боржника
- попередня оцінка фінансової життєздатності боржника

4 Аналіз перспективної фінансової, операційної життєздатності боржника

- аналізу бізнес-плану боржника (юридичної особи)
- побудова прогнозу грошових потоків та оцінка спроможності боржника відновити платоспроможність

5 Порівняльний аналіз доцільних інструментів врегулювання заборгованості боржника

- розрахунок ЧТВ очікуваних грошових потоків від активу за різними варіантами врегулювання заборгованості боржника
(Пріоритет надається варіанту з найбільшим ЧТВ)

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ:

Боржники, які готові до співпраці з банком

Неспівпрацюючі з банком боржники

Вибір прийнятних інструментів врегулювання заборгованості

Реструктуризація

Позасудові та/або судові заходи врегулювання

Врегулювання заборгованості підрозділом НПА. Реструктуризація

Реструктуризація застосовується за умови готовності боржника до співпраці з банком

Інструменти реструктуризації

Короткострокові

- Відтермінування сплати основного боргу
- Зменшення платежів за основним боргом
- Пільговий період /мораторій на обслуговування боргу
- Капіталізація несплачених процентів простроченої суми основного боргу

Довгострокові

- Зменшення розміру процентної ставки
- Пролонгація строку погашення заборгованості
- Надання додаткового забезпечення
- Продаж заставленого майна за домовленістю
- Зміна графіку погашення заборгованості
- Валютна конвертація заборгованості
- Нове кредитування
- Консолідація боргів
- Часткове або повне прощення боргу
- Інша зміна договірних умов

• Переговори з боржником для вироблення оптимального варіанту реструктуризації

• Затвердження плану реструктуризації

• Моніторинг умов виконання плану

Умови повернення боржника з реструктуризованою заборгованістю до звичайного обслуговування:

- ✓ 1 рік після виходу з дефолту
- ✓ 1 рік після запровадження реструктуризації, що не призвела до дефолту
- ✓ максимальне прострочення <30 днів протягом 1 року після реструктуризації
- ✓ від дати запровадження реструктуризації боржник сплатив >5% від суми основного боргу

Врегулювання заборгованості підрозділом НПА.

Припинення відносин з боржником

Застосовуються до:

- боржників із фінансовими труднощами, щодо яких банком сформовано судження щодо недоцільності проведення реструктуризації його заборгованості
 - боржників, визнаних такими, що не співпрацюють з банком
-

Включають:

- судові інструменти врегулювання
 - позасудові інструменти врегулювання, включаючи прощення боргу
-

Особливості застосування:

- звернення стягнення на заставлене/інше майно боржника за наявності ризику втрати майна та/або за наявності судження щодо недоцільності врегулювання заборгованості боржника у інший спосіб
 - застосування судових інструментів врегулювання за наявності судження щодо недоцільності вжиття заходів позасудового врегулювання або якщо банку не вдалося повернути заборгованість за непрацюючими активами у позасудовому порядку
-

Рішення щодо застосування:

- Рада/правління банку/комітет НПА приймає:
 - індивідуальні рішення щодо окремих боржників
 - стандартизовані рішення: умови застосування до визначених груп боржників (крім пов'язаних з банком осіб).

Уповноважені підрозділи/особи приймають рішення щодо застосування стандартизованих рішень до окремих боржників

Управління стягнутим майном

Ціль:

Скорочення рівня та обсягу стягнутого майна на балансі банку

Передбачає:

- визначення відповідального підрозділу
- розроблення та впровадження порядку утримання, експлуатації, охорони та страхування майна від втрати/пошкодження до часу його продажу
- розроблення та затвердження плану продажу майна
- реалізацію заходів з продажу майна
- постійний моніторинг виконання плану продажу майна

Особливості плану продажу стягнутого майна:

! Банк під час розроблення плану включає до нього заходи, що забезпечать найбільшу ЧТВ від продажу такого майна

Рішення щодо застосування:

Рада/правління банку/комітет НПА приймає рішення щодо продажу:

- за ціною, що є нижчою від вартості, за якою таке майно було прийняте на баланс банку
- на умовах розстрочення платежу
- із залученням зовнішніх компаній у разі реалізації складних та/або великих об'єктів стягнутого майна